

η δέλτος

Τεύχος 5, Ιούλιος - Δεκέμβριος 2019 - Έτος 3ο

Επιθεώρηση Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας και Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Αφιέρωμα στον Γιώργο Θεοτοκά

Γράφουν οι:

Γιώργος Γεωργής
Σοφία Θεοδοσίου
Κυριάκος Ιακωβίδης
Αντώνης Κλάψης
Κωστής Κοκκινόφτας
Λυκούργος Κουρκουβέλας
Χρίστος Κ. Κυριακίδης
Ευαγγελία Ματθοπούλου
Κατερίνα Μουστακάτου
Αλέξανδρος Μπαζούκης
Αρετή Τούντα-Φεργάδη
Χαράλαμπος Γ. Χαραλάμπους
Ανδρέας Χριστοφή
Ανδρέας Χριστοφόρου

Κυκλοφορεί δύο φορές τον χρόνο

Η Δέλτος
Επιθεώρηση Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας
και Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
Κυκλοφορεί δύο φορές τον χρόνο

Υπεύθυνος Έκδοσης:

Γιώργος Γεωργής

Συντακτική Επιτροπή:

Γιώργος Γεωργής

Αντώνης Κλάψης

Χρίστος Κ. Κυριακίδης

Χαράλαμπος Γ. Χαραλάμπους

Ανδρέας Χριστοφόρου

Σύμβουλοι Έκδοσης:

Παντελής Βουτουρής

Βασίλης Καρδάσης

Ιάκωβος Μιχαηλίδης

Επιμέλεια - Συντονισμός:

Χρίστος Κ. Κυριακίδης

Χαράλαμπος Γ. Χαραλάμπους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 3 Εκδοτικό Σημείωμα
- 5 Αλέξανδρος Μπαζούκης
Ο Γιώργος Θεοτοκάς και τα *Τετράδια Ημερολογίου*. Μια άγρυπνη συνείδηση σε δίσεκτους καιρούς
- 15 Κατερίνα Μουστακάτου
Γιώργος Θεοτοκάς: ο λογοτέχνης που στοχάζεται
- 31 Λυκούργος Κουρκουβέλας
Ορίζοντας τη θέση της Ελλάδας στον κόσμο: Ο Γιώργος Θεοτοκάς και οι πνευματικές προϋποθέσεις της ένταξης στη Δύση, 1954-1961
- 51 Γιώργος Γεωργής
Γιώργος Θεοτοκάς και Κύπρος
- 59 Χρίστος Κ. Κυριακίδης
Χρονολόγιο Γιώργου Θεοτοκά
- 73 Χαράλαμπος Γ. Χαράλαμπος
Η χρυσοφόρος σταφίδα. Η καλλιέργεια και εμπορία της ελληνικής σταφίδας τον 19^ο αιώνα
- 97 Κωστής Κοκκινόφτας
Ο Εθνομάρτυρας Αρχιμανδρίτης Ματθίας Παυλίδης (1878-1919)
- 105 Ευαγγελία Ματθοπούλου
Όψεις της πρόσληψης του Εβραίου στην Κύπρο των τελών του 19^{ου} και αρχών του 20^{ού} αιώνα

ISSN 2547-8753 (print)

Εκτύπωση: Τυπογραφείο NEGRESKO LTD, Βιομηχανική Περιοχή Αραδίππου, Τ.Θ. 45015, 7110 Αραδίππου, Τηλ. 24531112, Φαξ 24531587, email: negresco@negresco.cy.com

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Έντυ Αζίτζ

Διεύθυνση Αλληλογραφίας: idelto5@hotmail.com, Γ. Χατζηδάκη 4, 1066 Λευκωσία.

Τιμή: 10 ευρώ

Λευκωσία 2019

Το περιοδικό δέχεται αδημοσίευτες προηγούμενες εργασίες σε ηλεκτρονική μορφή, είτε σε cd είτε στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.

Ακολουθείται αυστηρά το μονοτονικό σύστημα.

Οι δημοσιευμένες εργασίες εκφράζουν τις προσωπικές απόψεις των συγγραφέων τους.

Η αναδημοσίευση από το περιοδικό επιτρέπεται με την προϋπόθεση ότι γίνεται παραπομπή σε αυτό.

- 129 Αντώνης Κλάψης
Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Τρίγλια της Βιθυνίας: ο κοινοτικός κανονισμός του 1908
- 143 Κυριάκος Ιακωβίδης
Η προσάρτηση και η αισιοδοξία των Ελλήνων της Κύπρου. Η εξαίρεση στις αντιδράσεις: Νικόλαος Καταλάνος
- 157 Ανδρέας Χριστοφόρου
Ελληνοσερβική συμμαχία με άρωμα κυπριακό: η περίπτωση του Καραβιώτη ιατρού Ιωάννη Πηγασιού
- 163 Σοφία Θεοδοσίου
Η εικόνα του Γερμανού στο έργο του Πρίμο Λέβι *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος*
- 189 Ανδρέας Χριστοφή
Η ελληνοτουρκική σύγκρουση στην Κύπρο το 1958: η πρόσληψη του περιοδικού *Τάιμς οφ Σάϊπρους*
- 203 Αρετή Τούντα-Φεργάδη
Βιβλιοπαρουσίαση: Αντώνης Κλάψης, «*Στο κλουβί της Ελλάδος της στενής μας κλεισμένοι*». Πολιτική και διπλωματία της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης 1821-1923, Αθήνα 2019
- 207 ΜΙΚΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΕΣ
Κυριάκος Ιακωβίδης, Ο ευδιάθετος Şükrü Saracoğlu στην Κύπρο
- 209 Βιογραφικά σημειώματα συγγραφέων τόμου
- 215 Βιβλία που λάβαμε

Εκδοτικό Σημείωμα

*

Το πέμπτο τεύχος της *Δέλτου* είναι αφιερωμένο στον μεγάλο Έλληνα διανοητή, δοκιμογράφο, πεζογράφο και θεατρικό συγγραφέα Γιώργο Θεοτοκά, μια από τις κορυφαίες φυσιογνωμίες της γενιάς του 1930. Δημοκρατικός, φίλος και συνεργάτης του Λουκή Ακρίτα και του Γεωργίου Παπανδρέου, πρόβαλε και υποστήριξε σθεναρά, προπολεμικά και μεταπολεμικά, την ιδέα της ευρωπαϊκής πορείας της Ελλάδας και της προσήλωσής της στη Δύση. Διαφώνησε, θεωρώντας άκαιρη, με τη δυναμική ανακίνηση του Κυπριακού στη δεκαετία του '50, επειδή θα έφερνε την Ελλάδα αντιμέτωπη με τους Ευρωπαίους συμμάχους της και ιδιαίτερα με την Αγγλία.

Πέρα από τα δοκίμιά του με τον έντονο πολιτικό προβληματισμό, μας έδωσε δύο συγκλονιστικά μυθιστορήματα, τον *Λεωνή* και την *Αργώ*, συλλογές διηγημάτων και θεατρικά έργα. Ως περιοδικό, προτείνουμε στους αναγνώστες μας να ξεκινήσουν μια επαφή με τον Θεοτοκά, διαβάζοντας τον *Λεωνή*.

Εκτός από το αφιέρωμα στον Θεοτοκά, που περιλαμβάνει τέσσερα κείμενα και ένα εκτεταμένο χρονολόγιο, στο τεύχος αυτό δημοσιεύονται μελετήματα που καλύπτουν ένα ευρύ χώρο της νεότερης ελληνικής και κυπριακής ιστορίας και μια κριτική βιβλίου.

Από το τεύχος αυτό καθιερώνουμε τη στήλη *Μικροϊστορίες*, όπου θα δημοσιεύονται σύντομες ιστορικές μαρτυρίες για διάφορα ιστορικά θέματα.

Η έκδοση του πέμπτου τεύχους καταδεικνύει την αγάπη και τη στήριξή σας για το περιοδικό που κυκλοφορεί χωρίς οποιαδήποτε επιχορήγηση ή συνεισφορά. Στηρίζεται στις ελάχιστες διαφημίσεις και στα χρήματα της διάθεσής του. Γι' αυτό, ζητούμε από όλους διεύρυνση της στήριξής σας με την προώθηση και διάδοση της *Δέλτου*.

Εμείς θεωρούμε τους αναγνώστες μας ως συνεκδότες και την εκδοτική μας προσπάθεια κοινή με τους αναγνώστες του περιοδικού. Μας ενώνει, εξάλλου, η αγάπη για την ιστορία.

Η Συντακτική Επιτροπή

ΜΙΚΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ο ευδιάθετος Şükrü Saracoğlu στην Κύπρο

Κυριάκος Ιακωβίδης

*

Στις 19 Μαρτίου 1941, δίπλα από την Εμπορική Λέσχη Λευκωσίας, στο κέντρο της πόλης, ο υποδηματοποιός Χατζηγαβριήλ ανέκοψε την πορεία αυτοκινήτου με προορισμό το αεροδρόμιο και έσφιξε το χέρι του διάσημου επιβάτη του, του υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας, Şükrü Saracoğlu. Απευθυνόμενος στον Saracoğlu ο Χατζηγαβριήλ κατενθουσιασμένος αναφώνησε: «Να μας ζήσης, να μας ζήσης».¹ Στο αυτοκίνητο, δίπλα από τον υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας, καθόταν ο ομόλογός του, Anthony Eden. Με πρωτοβουλία του τελευταίου ο Saracoğlu πραγματοποιούσε διήμερη επίσκεψη στο νησί, η οποία θα ολοκληρωνόταν λίγες ώρες μετά τη συνάντησή με τον υποδηματοποιό.

Ο ταπεινός υποδηματοποιός ήταν μάρτυρας εκείνη την ημέρα δύο ιστορικών-πρωτόφαντων γεγονότων. Το ένα ήταν η πρώτη επίσκεψη υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας στην Κύπρο. Και το δεύτερο: πρώτη φορά τόσες πολλές τουρκικές και ελληνικές σημαίες στην Κύπρο κυμάτιζαν δίπλα δίπλα «αδελφωμένες», κατά τον χαρακτηρισμό της λευκωσιάτικης εφημερίδας *Ανεξάρτητος*.² Τις σημαίες κρατούσαν 20.000 Έλληνες και Τούρκοι, οι οποίοι κατέκλυσαν την περιοχή μεταξύ της οδού Λήδρας και της Πύλης της Κερύνειας, υποδεχόμενοι τους δύο υψηλούς επισκέπτες και ταυτόχρονα κατευδύνοντάς τους.

Η υποδοχή της τουρκικής κοινότητας στην πλατεία Σεραγίου ενθουσίασε τον Saracoğlu, ο οποίος όρθιος μέσα στο αυτοκίνητο δεν σταμάτησε τις χειραφίες με τον κόσμο. Συνεπαρμένος, συνέστησε στον σοφέρ του να ελαττώσει ταχύτητα θέλοντας να απολαύσει τις εκδηλώσεις αγάπης.³ Λόγω της πολυκοσμίας, σε κάποιο σημείο το αυτοκίνητο ακινητοποιήθηκε, με αποτέλεσμα ο οδηγός να αλλάξει δρομολόγιο, στερώντας από τον Saracoğlu μερικές ακόμη χειραφίες.⁴

Σε συζητήσεις του σε εκδήλωση του τουρκικού προξενείου, ο Saracoğlu δήλωσε ότι το ταξίδι θα του μείνει αξέχαστο.⁵ Γι' αυτό φρόντισε να ζητήσει από τη βρετανική διοίκηση τις φωτογραφίες από την επίσκεψή του.⁶

¹ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 20 Μαρτίου 1941.

² Στο ίδιο.

³ *Φωνή της Κύπρου*, Λευκωσία 22 Μαρτίου 1941.

⁴ *Ανεξάρτητος*, Λευκωσία 20 Μαρτίου 1941.

⁵ Κρατικό Αρχείο Κύπρου (στο εξής ΚΑΚ): SA1:585/941, «Brief stay Nicosia...».

⁶ ΚΑΚ: SA1:585/941, «His Majesty's Ambassador...». Κυβερνήτης προς Πρεσβεία της Βρετανίας στην Τουρκία, 28 Μαρτίου 1941.

Ήθελε να θυμάται τη «μικρή Τουρκία» που συνάντησε στην Κύπρο. Εκείνος, ο οποίος δεν ήταν και τόσο ενθουσιασμένος από την παραμονή του στην Κύπρο ήταν ο Eden. Ο Saracoğlu αρνήθηκε την πρότασή του η Τουρκία να κηρύξει τον πόλεμο στη Γερμανία ενόψει της επικείμενης γερμανικής εισβολής στην Ελλάδα.⁷ Η πρόταση του Βρετανού υπουργού Εξωτερικών ήταν άλλωστε ο λόγος της συνάντησης των δύο ανδρών. Επιπλέον, ο Eden είχε να θυμάται από εκείνη την ημέρα της 19^{ης} Μαρτίου και τον τρόπο που ένοιωσε όταν κατά την πορεία του αυτοκινήτου μέσα στο πλήθος είδε αίμα να στάζει στο παρμπρίζ. Με ανακούφιση συνειδητοποίησε, αν και του πήρε λίγο χρόνο, ότι ήταν αίμα αρνιού το οποίο έσφαξαν οι Τούρκοι προς τιμήν του ιδίου και του Τούρκου ομολόγου του...⁸

⁷ Selim Deringil, *Turkish foreign policy during the Second World War: an "active" neutrality*, Νέα Υόρκη 1989, σ. 118-199.

⁸ Anthony Eden, *Memoirs: Full Circle*, Λονδίνο 1960, σ. 394-395.